

Jelentés

az Erdélyi Nemzeti Múzeum Ásvány- és Kőzettárainak 1942. évi működéséről

Amint az már köztudomású, a románok kivonulása után teljesen átalakított állapotban találtuk az Erdélyi Nemzeti Múzeum Ásvány- és Kőzettárát. Egyes tárgyak teljesen magyar cédula nélkül maradtak, a román nyelvű cédulákon pedig se a beszerzés minősége (ajándék vagy vétel), se ideje, se a tárgy értéke nem szerepel, a tárgy leírása románul volt; így volt a lelőhelyek megjelölése is. Sok időbe került, míg a cédulákat magyarra lefordítottuk, de a cédulákon levő hiányokat így sem tudtuk pótolni. Még nagyobb baj az volt, hogy az alapleltár is eltűnt, elvitték-é, vagy megsemmisítették, azt kipuhatolni nem lehetett.

Az 1942. évi február 12-én beadott tári jelentésemben, valamint az igazgató-választmányi üléseken részletesen kifejtettem, hogy az ásvány- és kőzettárat kb. 2 év alatt tudom rendbehozni, ha az állandó alkalmazotton kívül legalább négy, valamennyire is szakértő kiegészítő tudok e munkára magam és tanársegédem mellé szerezni. Sajnos, az 1942. évben a legnagyobb igyekezettel sem tudtam állandóan ilyen segéderőre szertenni, csakis a szünidőkben (a nyári és karácsonyi szünetben), de az év legnagyobb részét kitévő szorgalmi időben teljes lehetetlenség volt ilyeneket szerződtetni. Végzett hallgatóink olyan nagy díjazást kapnak magánüzemeknél, hogy ezekkel a mi szerény díjazásunk mellett versenyezni nem tudunk. Mindössze egy állandó alkalmazottam volt, dr. Elekesné, valamennyire állandónak tekinthető Székely Éva, volt egyetemi hallgató. Ezek közül dr. Elekesné múzeumi segédőri kinevezésre fel is terjesztettem a Tekintetes Választmány útján, mindeddig eredmény nélkül.

Ilyen körülmények között bizony sokkal több időt fog igénybevenni a Múzeum teljes elrendezése, felállítása, leltározása, mint azt terveztem. Pedig még arra is rávettem mind egyetemi és múzeumi tudományos segéderőmet, mind a múzeumi pénzből fizetett segítő hallgatókat, hogy külön munkadíjjal a rendes hivatalos időközön (legalább napi 6 óra) kívül is dolgozzanak. Csak is így érhettem el azt az eredményt, amit elértem.

Balogh Ernő professzor úrral a legnagyobb egyetértésben végrehajtottuk az ásvány- és kőzettár anyagának szétválasztását a föld- és őslénytártól, legalább is úgy, hogy már csak egyes kisebb részletek maradtak kicseréletlenül. Így ezzel a nagy elfoglaltságunk mellett több mint két évet igénybevevő munkával már legnagyobb részben végeztünk.

Az ásvány- és kőzettárnak szerény véleményem szerint kettős feladata van: 1. megfelelni az állammal kötött szerződésnek, tehát az, hogy a gyűjteményt az egyetemi hallgatók tanítására is berendezzük, 2. megfelelni a múzeumi feladatnak, tehát a nagy közönség okulására, továbbá a tudományos kutatók vizsgálatainak lehető elősegítésére is alkalmassá tegyük az idetartozó gyűjteményeket.

Az első feladatnak már nagyobb részben sikerült is eleget tenni. Az egyetemi hallgatók által legkönnyebben és közvetlenül hozzáférhető helyen, az egyetem Ásvány- és Kőzettani Intézet folyosóin felállítottuk az ásvány-

terminológiai gyűjteményt, tehát a kristálytani, általános alaktani, szerkezetani, származástani részt és egy kisebb rendszeres ásványsorozatot. Ugyancsak idekerült a jelenleg legnagyobb erdélyi érces vidékünknek, a nagybányai bányakerületnek ásvány- és ércgyűjteménye is, amely egyszerűsmind a nagyközönség és a kutatók okulására is fog szolgálni.

A belső mikroszkópfolyósóra nyíló közzétteni teremben állítottuk fel a nagy közzetrendszertani gyűjteményt. A román cédulákat kicseréltük, magyarázó feliratokkal láttuk el az egyes csoportokat. Itt az egyes példányok magyarázócedulákkal való ellátása, vegyi és ásványos összetételt tartalmazó táblácskáknak az elkészítése, végül a leltározás van még hátra. Ugyancsak ebben a teremben kezdtük meg Erdély fontosabb hegyvidékei (Gyalui-, Bihari-, Érc-hegység, Hegyes, Drócsa, Cibles, Lápos és Preluka, Persányi és Radnai hegység, Keleti- és Déli-Kárpátok, stb.) kőzeteinek felállítását tisztán közzetani szempontból; a fősúlyt a tűzeredésű kőzetekre fektetjük.

Fő gondunkat a rendkívül értékes nagy ásványgyűjtemény felállítása képezte. Úgy látszik, a románoknak is ez volt a kedvenc gyűjteményük, mert teljesen elrománosították, a magyar cédulákat, felírásokat stb. teljesen eltávolították innen. Ennek a rendbehozásával volt tehát a legnagyobb munka, viszont itt haladtunk legjobban előre. Lefordítottuk és megírtuk 5500 drb. ásványnak a céduláját és magukat az ásványokat megtisztítottuk a huszonnégy éves portól, így megmentettük a pusztulástól. Ismertető kis jegyekkel láttuk el, 4000 darabot leőhelycédulákkal és csoportvezető táblácskákkal is elláttunk, végül 3800 darabot be is leltároztunk már.

A másik ásványtani teremben állítottuk fel a regionális ásványgyűjteményt: Erdély ásványait vidékek szerint csoportosítva. Ebbe a helyiségbe került még a meteorit-gyűjtemény, valamint a drágakő-gyűjtemény is, amelyeket nagy értékességük miatt csak legutoljára kívánok kiállítani.

Az ásvány- és kőzetgyűjtemények nagyobb része a hely hiánya miatt az alsorsori helyiségekbe kerül. Ennek az óriási anyagnak, amely főleg az intézet régi és mai tudományos személyzetének gyűjtéséből származik, a rendezése most folyik, aszerint, hogy a nehéz fűtési viszonyok melyik helyiségben engedték meg télen a dolgozást.

Mindent megtettünk, ami emberileg lehetséges, hogy az ásvány- és kőzettárnak legalább a földszinti részeit mielőbb megnyithassuk a nagyközönség és a kutatók előtt.

Az Ásványtár gyarapodására terve át, elsőnek emlitem azt a több, mint 310 darabból álló gyűjteményt, amelyet Kapnikbányán, Felsőbányán, a Kereszthegyi és Veresvizi bányákban és Kisbányán gyűjtöttem. Ezeket már fel is állítottuk és vezetőcedulákkal is elláttuk. Ezek jórészt olyan hatalmas, szép példányok, amelyek minden múzeumnak díszére válhatnak. Tudományos szempontból értékes gyűjtést végzett *dr. Szőkefalvi Nagy Zoltán* Kolibica vidékén, ahonnan 30 drb. tanulmányi példány kőzetet gyűjtött.

Vétel útján is gyarapodott Ásványtárunk. Dörögdi Dezsőtől 40 drb. ásványt vettünk, főleg a Dunántúlról származó ásványkristályokat, továbbá Kupás Gyulától 24 drb. Radnai és Szatmári érchegységbeli ásványt. Ugyancsak Kupásnál Nagybányán otlétemkor kijelöltem kb. 200 drb. ásványt, de ezeket valószínűleg a rossz szállítási viszonyok miatt nem tudta még

Kupás elküldeni. Ezek az ásványok is az 1942. évi beszerzések között fog-
nak szerepelni.

A múzeumi tárgyak lelőhelyeinek a nagyközönség előtt való feltüntetésére Incze Ferenc festőművésszel pár fontosabb jellegzetes vidéket festtettem meg, ahonnan igen sok ásványunk és kőzetünk került ki: így a Detunáta oszlopos bazaltjának, a Propásztai szoros mészkőtömegének, a Füzéri vár andezitkúpjának, a Remetei sziklaszoros mészkő hasadékának és Somoskő oszlopos bazaltjának a képét. Éppen úgy szolgálnak ezek majd a tudományos célon kívül a nagyközönség érdeklődésének felkeltésére, mint a Múzeum helyiségeinek díszítésére.

Kolozsvár, 1943. január 4.

Mély tisztelettel
Dr. Szentpétery Zsigmond
egyetemi ny. r. tanár,
igazgató

Jelentés az Erdélyi Nemzeti Múzeum Föld- és Őslénytani Tárának 1942. évi állapotáról

A Föld- és Őslénytani Tár 1942. évi állapotában a legjelentősebb moza-
zanat az, hogy különválása az Ásványtártól, illetőleg régi helyiségéből az
újba való átköltözködése befejeződött. A különvált két Tár anyaga között
minden bizonnyal akadnak még egyes kicserélendő tárgyak, amint itt is,
ott is sikerül az anyagot aprólékosan is számbavenni, általában azonban
mondható, hogy a Tár ma már teljes anyagával együtt van a központi
egyetem épületének földszintjén, annak északi oldalán, a piarista-templom
sekrestyési lakásához kapcsolódó helyiségekben.

Már a múlt évi jelentésemben rámutattam arra a lehetetlen helyzetre,
melybe a Tár került azzal, hogy parancsszerű intézkedés folytán, tőlem
már eleve nyomatékosan kifogásolt azon mai helyiségeibe kellett költöz-
ködni, melyek egy ilyen Tár elhelyezésének, munkájának, hivatásának
legelemibb föltételeit is nélkülözik. Múlt évi jelentésemet még a költözkö-
dés ideje alatt tettem. Sajnos, most a költözködés befejezésével a helyzet
még rosszabbnak bizonyul, mint amilyennek akkor látszott.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Föld- és Őslénytani Tárában ma a hely-
zet az, hogy az idevaló anyag valósággal raktárszerűleg van összezsúfolva,
úgyhogy az egyes szekrények között még egyes ember sem mindenütt jár-
hat, pedig a múzeális anyag egy része még így is kiszorult a múzeum helyi-
ségéből. Ilyen körülmények között az örökölt összevisszaságban rendet
teremteni, a Tárát korszerűen átrendezni képtelenség, hiszen az összetolt
szekrények, s szekrények híján a pusztá földön garmadában heverő anyag
között a szó teljes értelmében egy picinyke asztal sem helyezhető el. Ter-
mészetes, hogy ilyenformán a szörnyű zsúfoltság miatt a tárgyak kezelése,
konzerválása sem lehetséges; így nagy értékek néznek a romlás, pusztulás
elébe.

De e mellett nem kevésbé súlyos az erkölcsi kár sem. Nem tekintve